

ФОРМУВАННЯ ПОСТНЕКЛАСИЧНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ТУРИСТИЧНОГО ЗНАННЯ: КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПІДХОДІВ¹

FORMATION OF POST-NON-CLASSICAL ECONOMIC TOURISM KNOWLEDGE: CONCEPTUALIZATION OF APPROACHES

Скляр Г.П.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри туристичного та готельного бізнесу,
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»

Карпенко Ю.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу,
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»

Skliar Heorhii

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Tourism and Hotel Business,
Poltava University of Economics and Trade

Karpenko Yurii

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor Department of the Department
of Tourism and Hotel Business,
Poltava University of Economics and Trade

Мета статті полягає в осмисленні методологічних підходів до формування постнекласичного економічного туристичного знання. Зокрема, актуальним є дослідження онтологічних засад свідомо-творчої діяльності людини-туриста. Вирішення поставлених у статті завдань здійснено за допомогою загально-наукових методів: аналізу, синтезу, систематизації і узагальнення. Авторами під час дослідження використані: концепція сумісно-розділених відносин, концепція соціального партнерства, особистісна методологія людиномірної постнекласичної економічної науки. Особливу увагу приділено розкриттю проблем генезису теоретичної туристичної науки в Україні. Окреслено проблему синтезу теоретичної та прикладної туристичної науки. Сформульовано концепти «сучасна онтологія туризму» і «механізм партнерства у туризмі».

Ключові слова: туризм, турист, туризмознавство, туризмологія, постнекласика, онтологія, особистість, господарствотворення туризму, партнерство.

Цель статьи заключается в осмыслении методологических подходов к формированию постнеклассического экономического туристического знания. В частности, актуальным является исследование онтологических основ сознательно-творческой деятельности человека-туриста. Решение поставленных в статье задач осуществлено с помощью общенаучных методов: анализа, синтеза, систематизации и обобщения. Авторами при исследовании использованы: концепция совместно-разделенных отношений, концепция социального партнёрства, личностная методология человекомерной постнеклассической экономической науки. Особое внимание уделено раскрытию проблем генезиса теоретической туристической науки в Украине. Очерчена проблема синтеза теоретической и прикладной туристической науки. Сформулированы концепты «современная онтология туризма» и «механизм партнёрства в туризме».

Ключевые слова: туризм, турист, туризмоведение, туризмологія, постнеклассика, онтологія, личность, хозяйственное творчество в туризме, партнерство.

¹ Стаття підготовлена в межах виконання науково-дослідної теми «Проблеми функціонування та розвитку сфери туризму в умовах модернізації економіки» (держ. реєстр. номер 0117U004715).

The purpose of the study is to understand methodological approaches to the formation of post-non-classical economic tourism knowledge. In particular, it is relevant to study ontological foundations of consciously-creative activity of human-tourist. It is substantiated that tourism is the discovery of deep fundamental and defining qualities of a person with a spiritual bio-social character. Economic science at the post-non-classical stage of its development is characterized by erasing the boundaries between scientific disciplines, increasing their interaction. There formed connections along with inter-disciplinary and transdisciplinary, which allow to reveal deep laws and deduce a scientific opinion on a qualitatively new level. In this regard, we have conceptually explored the multidimensional, interdisciplinary, personality-transdisciplinary and cultural-genetic approaches in the process of formation of post-non-classical economic tourism knowledge. The obligatory characterization of the harmonious development for spiritual, social and biological (physical) components of a young tourist personality is determined, as well as need for the transfer of acquired theoretical knowledge for future generations. Solving the tasks set in the article is carried out with the help of general scientific methods: analysis, synthesis, systematization and generalization. The authors used in the study: concept of compatible-separated relations, concept of social partnership, personal methodology of human post-classical economic science. Also, special attention is paid to the disclosure of the problems of the genesis of theoretical tourism science in Ukraine. There is outlined the problem of synthesis of theoretical and applied tourism science. There are formulated the concepts of "modern ontology of tourism" and "mechanism of partnership in tourism". The further directions of methodological researches are connected with the human-minded comprehension of the jointly-separated relations of the institutes of tourism in the conditions of modernization of the economy.

Key words: tourism, tourist, tourismology, post-non-classics, ontology, personality, tourism economy, partnership.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема формування постнекласичного економічного туристичного знання є багатогранною і потребує проведення широкого спектра теоретичних наукових досліджень. У рамках цієї статті автори зосередилися на таких її компонентах, як: людиномірність; міждисциплінарний і особистісно-трансдисциплінарний характер досліджень; синтез духовно-творчого надбання науковців, що має локально зумовлений полтавський вимір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Дослідження генезису постнекласичного прикладного туристичного знання має декілька аспектів, важливим серед яких є осмислення доробку філософів, економістів, істориків, географів, культурологів, соціологів, психологів, педагогів тощо. Зокрема, міждисциплінарний характер постнекласичного знання знаходить відображення у роботах В.П. Бабича, Г.В. Задорожного, С.А. Заветного, О.Г. Задорожної, Б.Г. Юдіна та ін. Філософське і праксеологічне осмислення господарського феномену туризму репрезентовано у працях М.М. Кисельова, В. Павловського, В.С. Пазенка, В.К. Федорченка та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на велику кількість наукових праць із досліджуваної проблематики, слід відзначити, що практично відсутні дослідження, присвячені проблемам формування методологічного інструментарію дослідження туризму як господарського феномену з погляду постнекласичної економічної науки, об'єктом якого є людиномірні комплекси.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті полягає в осмисленні методологічних підходів до формування

постнекласичного економічного туристичного знання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У європейській науковій традиції закріпився поділ туристичних досліджень на дві основні гілки, про що повідомляє німецький фахівець Х. Шподе. Одну можна назвати «класичною» економіко-орієнтованою прикладною наукою, виникнення якої датується приблизно 1900 р. З іншого боку, дослідник виділяє більш молоді соціально-культурні гілки, яка є більш «чистою» наукою, що супроводжується роботою соціологів, антропологів та істориків. По суті, це соціально-культурні дослідження, що стосуються туризму і добре підходять для звичного поняття «туризм» (туризм і рекреація). Ця галузь бере початок у післявоєнний період, коли вчені почали визнавати туризм центральним аспектом «масової культури». Тобто починаючи з 1960-х років існує чітка різниця між цими двома гілками досліджень туризму [1, с. 45–50].

Проблеми «чистої» туристичної науки в Україні досліджує, насамперед, колектив авторів ґрунтовної монографії «Туризмолія: концептуальні засади теорії туризму» [2]. Провідний вітчизняний туристолог В.С. Пазенок приділяє велику увагу теоретико-методологічному осмисленню туризму, формулює необхідність розуміння глибинної його сутності, якою є людина, що подорожує з метою задоволення своїх потреб. Особистість туриста точно відображає визначення, яке запропонував французький філософ Г. Марсель, – homo viator (людина-мандрівник, скиталець). Далі В.С. Пазенок наголошує на принциповому характері визнання туриста центральним об'єктом туризмолії. «Турист є визначальним об'єктом, а теоретично узагальнені знання про особистість туриста – предметом туризмолії як науки. Суб'єктом туризмолії є науковець, здатний теоретично, фахово

осмислити об'єкт свого знання, тобто туризм, туризмознавець. Це осмислення відбувається в контексті розуміння туризму як суспільного простору буття людини-мандрівника, в якому здійснюється її самореалізація» [2, с. 23–24]. Разом із тим така методологічно обґрунтована характеристика об'єкта, предмета і суб'єкта туризмології надалі не знаходить, на наш погляд, відображення у змісті окремих розділів монографії, підготовлених іншими авторами (наприклад, розділ «Економіка туризму»), які слід віднести, за класифікацією Х. Шпode, до результатів досліджень «класичної» економіко-орієнтованої прикладної науки.

У зв'язку із цим важливим є подальший розвиток туристичної науки, що має бути адекватною викликам ХХІ ст., яке «повинно стати століттям духовно-інтелектуального пробудження людини та її морально-етичного сходження до висот всезагального розуму і чесноти». На думку науковців В.П. Бабича, Г.В. Задорожного і С.А. Заветного, першочерговим завданням провідних учених і педагогів-гуманітаріїв є ефективне використання всесвітнього розуму для пробудження суспільної свідомості до розуміння необхідності формування сучасного цивілізованого, ноосферо-онтологічного світопорядку, адекватного суворим вимогам історії і довкілля [3, с. 6]. Указані автори вважають за потрібне створення всезагальної універсальної методології повномасштабного світогляду і світорозуміння. Цю творчу історичну місію дослідники покладають на «Сучасну онтологію» як нову галузь науково-прикладних соціально-гуманітарних знань щодо сутності, сенсу і цілей земного буття людини та її розумній взаємодії з навколишньою природою [3, с. 4]. Особливістю «Сучасної онтології» є поєднання протилежних ідеалістичної та діалектико-матеріалістичної систем світогляду, формування наукової концепції духовно-матеріалістичного пізнання світу. Виникнення у зв'язку із цим потреби в конструктивному вирішенні проблеми методологічного характеру щодо взаємодії, а не конфронтації духу і матерії вимагає певної методологічної культури.

Тому, нашу думку, актуальним є подальше поглиблення дослідження зазначеної теми в контексті проблемного поля «чистої» туристичної науки. Теоретичний аналіз вітчизняних наукових джерел, які мають методологічний характер і, відповідно, містять проблематику онтології туризму, його онтологічного статусу, дав змогу дійти певних висновків. По-перше, низка сучасних спеціальних літературних джерел містить матеріали щодо першості науковців із м. Чернівці у формуванні власне української школи теоретичного осмислення туризму. Так, В.С. Пазенок фіксує цей факт в одній зі своїх робіт так: «Власна школа туризмознавства і туризмології утворилася і в Україні. У 1980 р. М.П. Крачило (м. Чернівці) видав книгу «Основи туризмознавства» [4]. У ній він відзначив, що

значення туризму «не можна обмежувати лише економічними вигодами». Написана більше тридцяти років тому робота Н. Крачило передбачила деякі характерні тенденції розвитку туризму, що знайшли прояв у наш час» [5, с. 66].

По-друге, саме д.ф.н., професор В. Павловський із Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ опублікував статтю [6], на яку як основне джерело з дослідження онтологічних аспектів філософії туризму посиляється один із провідних учених у галузі туризмології і філософії туризму В.С. Пазенок [2, с. 53; 5, с. 104–105]. У цій статті вже репрезентований нами автор В. Павловський дає таке визначення онтології туризму: «Онтологія філософії туризму є першим вихідним розділом, який розглядає фундаментальні природні та суспільні основи буття туризму, найбільш загальні сутності, категорії, ідеалізовані об'єкти та моделі, а також закономірності розвитку цієї сфери» [6, с. 100]. Коментуючи це визначення і зміст статті, В.С. Пазенок використовує поняття «соціальна онтологія туризму» і робить висновок, що соціальна онтологія є методологічним фундаментом формування «туристської» теоретичної свідомості, уможливорює вироблення світоглядних орієнтацій цієї свідомості та відповідне спрямування діяльності суб'єктів туристської практики [2, с. 53]. Автор, розглядаючи проблеми адаптації туризму до обставин «суспільства ризику» та особливості сучасного понятійного дискурсу, наводить також поняття «нова соціальна онтологія» і «нова онтологія». Він зазначає, що автори концепції «суспільства ризику» У. Бек, Е. Гідденс, Н. Луман «спробували обґрунтувати особливості становлення «суспільного ризику» як неодмінні, об'єктивні і тому неминучі умови переходу від індивідуального до постмодерного способу буття людства (нова соціальна онтологія)» [7, с. 13].

Таке активне збагачення понятійного апарату теоретичної туристичної науки актуалізує визначення нами поняття «сучасна онтологія туризму». На нашу думку, «сучасна онтологія туризму» є галуззю науково-прикладних соціо-гуманітарних знань щодо сутності, сенсу і цілей земного буття людини-туриста й особливостей її розумної взаємодії з навколишньою природою. Наведене визначення майже дослівно аналогічне позиції В.П. Бабича, Г.В. Задорожного, С.А. Заветного [3, с. 4] і містить уточнення щодо особливостей об'єкта: «людина-турист».

Імперативом людиномірної економічної науки є екологічно-ціннісна раціональність. Як підкреслює М.М. Кисельов, протиставлення людини природі є продуктом класичної науки. На рівні постнекласики людина постає як органічний фрагмент природи. Більше того, у новітніх соціоприродних напрямках (екологія, біоестетика, біолінгвістика, екологічна етика, біологічна етика тощо) людина з її культурою тлумачиться як дещо більше, ніж пересічний фрагмент при-

роди. У класичний період розвитку науки майже не брався до уваги (нехтувався) «духовний світ» людини, який фактично розглядався як містичний додаток до матеріальної, фізичної реальності – єдиного предмета дослідження природознавства.

Важливими компонентом усвідомлення сучасного стану «світу людини» є аналіз еволюції уявлень про фундаментальну опозицію «природа – культура», яка є наскрізною в історико-філософському контексті. Розширення предметного поля сучасної екології до таких її гуманітарних напрямів, як «екологія культури», «екологія духу», «інтелектуальна екологія» тощо, на цьому не закінчується. Нині набуває поширення термін «екологічний туризм», який позначає реальне явище соціуму, здатне стимулювати поєднання цінностей природи й культури [8, с. 99–102]. Наведена науковцем остання думка підтверджується всебічним утіленням концепції сталого розвитку в контексті якості та безпеки життя і свідчить про вагоме місце екологічного туризму у формуванні постнекласичного економічного туристичного знання.

У продовження викладеного вище Б.Г. Юдін зазначає, що актуальність осмислення міждисциплінарного потенціалу біоетичного дискурсу в постнекласичній науці також зумовлена властивістю йому інноваційністю та парадоксальністю, новими «етичними стандартами» типу «репродуктивний туризм», акумулює в собі справжню міждисциплінарність, стрімко проникаючи не тільки в різні науки, а й у сучасну філософію людини, у філософську антропологію. Позначивши медичні можливості зміни тілесної природи, сучасна біоетика ставить нові ракурси дослідження людини, розширює межі філософської рефлексії, ініціює подальший критичний погляд на інваріантність тілесно-природної сутності людини. У такому ракурсі філософія людини, збагачена біоетичними відкритими проблемами, набуває практичного характеру, забезпечуючи актуалізацію фундаментальних філософських уявлень про сутність людини, пізнавальні здібності сучасної науки в дослідженні людини, обґрунтування прогностичних альтернатив футурологічного існування людини і людства в їх спрямованості до реального життя [9].

Слід наголосити, що важливим є сприйняття туризму як соціально-культурного феномену. Нами зайнята певна методологічна позиція щодо використання духовної спадщини, творчого надбання авторів, чий життєвий шлях та духовно-творча діяльність починалися та перетиналися у певному локальному просторі. До цього вибору нас спонукають, по-перше, визначені науковцями локальний вектор туристичних подорожей, які пов'язані з певними локаціями, туристичними центрами, дестинаціями; по-друге, наявність прикладів успішної наукової діяльності вітчизняних мислителів, які культурно-генетичним корінням пов'язані зі своєю

малою батьківщиною; по-третє, існування соціокультурного феномену історичної Полтавщини, яка подарувала світу понад 800 пасіонарних особистостей у духовно-творчій сфері науки, техніки, літератури, мистецтва, громадської діяльності, державотворення, релігії тощо. У цьому контексті актуальним для сучасної науки є звернення до методологічної спадщини економіста зі світовим ім'ям М.І. Туган-Барановського, мати якого, Анна Станіславівна (уроджена Шабельська), походить родом із поміщиків Полтавської губернії [10, с. 31], а сам він певний період творчого життя пов'язаний з м. Лохвицею на Полтавщині. Для нашого дослідження важливим є використання методологічного інструментарію видатного економіста, у тому числі подвійного синтезу. Дослідник творчого спадку, відомий сучасний економіст В.М. Тарасевич, зазначає, що М.І. Туган-Барановський «послідовно дотримувався цивілізаційно-національного тренду вітчизняної науки та збагачував її з огляду на критичне та творче сприйняття економічних реалій та досягнень світової економічної думки. У його теоріях, з одного боку, активно розвивається доробок вітчизняної економічної науки, а з іншого – здійснюється сміливий синтез її традицій та авторських інновацій, які, своєю чергою, є синергією системних авторських досліджень провідних на той час теорій». В.М. Тарасевич підкреслює, що «зазначений подвійний синтез був би неможливим, якби не живився зі світоглядних і філософських національних джерел, які наповнювали національні економічні пошуки багатим універсальним змістом». На думку дослідника, «погляд М.І. Туган-Барановського спрямований не на homo oeconomicus-а неокласичного «зразка», а на людину-особистість, її багатовимірну економічну діяльність» [11, с. 62–63].

Тому, на нашу думку, важливою проблемою у формуванні постнекласичного економічного туристичного знання є його синтез з урахуванням феномену філософсько-економічної традиції, яка має полтавський вимір. Власне філософську традицію започатковує найбільш відомий мандрівний український філософ-богослов Г.С. Сковорода, який народився в с. Чорнухи (нині районний центр Полтавської області). У Полтавській губернії також народився й отримав освіту в Полтавській семінарії найвизначніший український філософ ХІХ ст. П.Д. Юркевич. Дослідники вказують на його вплив на формування світогляду знаного філософа В.С. Соловйова, який, до речі, вважав П.Д. Юркевича своїм учителем [12, с. 3]. Сам В.С. Соловйов походив по матері з української шляхетної родини Романових, а двоюрідним прадідом його по цій лінії був Г.С. Сковорода [13, с. 3].

Оригінальним внеском в економічну науку є філософія господарства С.М. Булгакова, який у київський період свого життя і творчості (1901–1906 рр.) виступив із циклом лекцій

публічного характеру. Серед них – лекція «Про філософські погляди Володимира Соловйова», яка була прочитана у 1903 р. в Києві, Полтаві і Кишиніві [14, с. 571; 15, с. 6]. На основі переробленої лекції ним підготовлений і опублікований у 1903 р. нарис «Що дає сучасній свідомості філософія Володимира Соловйова?» [14, с. 571–637]. Таким чином, нелінійний характер впливу ідей Г.С. Сковороди сприяв укоріненню філософії господарства у хронотопі Полтавщини і відтворювальному її розвитку в сучасних умовах. Особливо слід звернути увагу на творчий доробок Г.В. Задорожного, уродженця Полтавської області (сміт Опішне Зіньківського р-ну Полтавської обл.). Обґрунтована Г.В. Задорожним особистісна методологія господарствознавства [16] дає нам змогу сформулювати наукову проблему генезису прикладного туристичного господарствознавства з метою поглиблення сучасного постнекласичного економічного туристичного знання.

У цьому контексті актуальним є визнання важливості духовно-творчої компоненти у туристичній діяльності людини. На нашу думку, глибина пізнання навколишнього світу особистістю – людиною-туристом адекватна її довшеній духовно-біо-соціальной природі, яка творчо виходить за межі індивідуума – людини фізичної. Творчість, на нашу думку, рефлексує духовну компоненту особистості. Розкриття творчої іпостасі у мінливо-постійному синергетично спрямованому розвитку цілісної особистості у безмежному ціннісно-смысловому універсумі буття відбувається у цілісному процесі господарствотворення людини. Тому актуальною у теоретичному і прикладному аспектах є методологічна проблема синтезу двох гілок туристичної науки. Праксеологічне осмыслення векторів розвитку «класичної» економіко-орієнтованої прикладної туристичної науки дає змогу стверджувати, що найбільш розповсюдженою у дослідженнях є модель людини економічної, а бізнес-модель туризму і рекреації цілеорієнтована на отримання прибутку. Розповсюдженням є погляд, що туризм і рекреація здебільшого пов'язані з формуванням змістовної компоненти і наповненням вільного часу людини, її дозвіллям. Дійсно, у туризмі людина компенсує не тільки фізичні навантаження, а скоріше і здебільшого професійне вигоряння, морально-емоційний дискомфорт на роботі й у родині. Компенсаторний потенціал особистості реалізується завдяки поверненню до іманентно властивих кожній віковій категорії форм прояву духовної, фізичної і соціальной активності. Туристи залюбки, як показує практика, сприймають можливість бути власне людьми, а не роботизованими, обмеженими існуючими на виробництві нормами, виконавцями певних соціально-економічних ролей на щаблях складної суспільної ієрархії. Це дає змогу турлідеру (керівнику групи туристів) організувати відносини партнерства

в групі в процесі подорожі на засадах довіри і відповідальності, на взаємній повазі до особистості туриста й особистості турлідера, перевізників, працівників готельно-ресторанного бізнесу і всієї сфери туризму. Слід зазначити, що людиномірний підхід у дослідженні економічних умов розвитку відносин партнерства у туризмі в останні роки набуває поширення [17]. Механізм партнерства у туризмі визначається нами як сукупність заходів для задоволення на засадах етики духовних, соціальной і біологічних потреб особистості туристів у туристичному продукті, що проявляється у формуванні сфери господарських зв'язків на ринку туристичних послуг і товарів. У процесі дослідження нами виокремлено такі форми партнерства: глобальне, міжцивілізаційне, міждержавне, міжрегіональне, партнерство в межах євро регіонів, соціальной, державно-приватне, публічно-приватне, внутрішньо-корпоративне, партнерство туроператорів некомерційного і комерційного характеру, партнерство суб'єктів туристичної діяльності у формі створення громадських об'єднань, відповідальне внутрішньокорпоративне партнерство в туристичних мережах тощо. Прискорення процесів розвитку туризму в регіонах розширює сферу застосування державно-приватного (публічно-приватного) партнерства з метою розвитку окремих видів туризму, адекватних туристичному потенціалу дестинацій. Як показує практика, домінуючим у туризмі є публічно-приватне партнерство, що має стійкий характер і виникло внаслідок поділу праці та розвитку відповідної власності з метою координації взаємодії між суб'єктами відносин із розмежуванням їхньої відповідальності та розв'язання суперечностей для спільного досягнення загальних цілей або задоволення потреб.

Важливим, на нашу думку, є трансфер сформованого теоретичного знання для наступних поколінь. Необхідність розвитку особистості молоді є суспільно необхідним і природним вектором розвитку соціуму. Дослідження нами практики організації шкільного і молодіжного (студентського) туризму дало змогу сформулювати висновок щодо необхідності розвитку не тільки духовної і соціальной, а й біологічної (фізичної) компоненти особистості молоді людини – туриста. Тобто структура сприйняття блага туризму і рекреації зумовлена інтегральною духовно-біо-соціальной природою особистості.

Сучасне інформатизоване суспільство поряд із беззаперечними досягненнями в різноманітних сферах життя людини характеризується, на жаль, наявністю довготривалої тенденції до погіршення фізичної активності в усіх вікових групах населення, що стало однією з глобальних проблем сьогодення. Позитивним, однак, є певний світовий досвід поширення знань щодо рекомендованих навантажень із фізичної активності, що розповсюджуються Всесвітньою організацією з охорони здоров'я. У деяких прошар-

ках суспільства здоровий спосіб життя, заняття туризмом, спортом і фізичною культурою є звичайним явищем або модною тенденцією. З'являються нові форми фізичної активності, навіть пов'язані певним чином із розвитком інформаційних технологій, що ззовні виглядає дещо суперечливо. У цих умовах важливими, на нашу думку, є дослідження сучасного стану і форм активності різних груп населення, виокремлення чинників, що формують мотивацію до занять фізичною культурою, розроблення й упровадження інноваційних продуктів (форм фізичної активності) та інноваційних педагогічних технологій.

Фізична культура, будучи складовим елементом культури особистості, потужною передумовою здорового способу життя, значно впливає не тільки на підвищення фізичної підготовленості, поліпшення здоров'я, а й на поведінку людини в побуті та в процесі навчання. Збереження і зміцнення здоров'я студентської молоді – одне з пріоритетних завдань, що стоїть сьогодні перед університетами. Студенти займають вагомий частину в соціальній структурі молоді в Україні. Характерною їх властивістю є здатність до опанування новітніх знань, тенденцій, технологій, наслідування їх позитивних і негативних форм, що підкреслює необхідність пошуку гармонії фізичного і духовного в діяльності студентів. Дослідження форм фізичної активності студентів і молоді в зарубіжних країнах дає змогу виявити природні тенденції, тренди, властиві сучасній молоді розвинених країн, які можуть стати з часом звичними для українських студентів, а на разі певним чином виступають як інновації.

Заняття студентів із фізичного виховання під час підготовки до туристичних подорожей можливо віднести, на нашу думку, до однієї з основних форм педагогічної реабілітації. На думку сучасних дослідників Р.Д. Таубера та Л.В. Тарасової, які аналізують загальне поняття термінів «реабілітація» і «рекреація», педагогічна реабілітація спрямована на організацію фізкультурно-спортивних заходів і підвищення рухової активності молоді, що вчиться, завдяки позаурочним формам занять, організації відпочинку, підвищенню емоційного і мотиваційного інтересу у сфері фізичної культури, спорту, туризму, адаптивної фізичної культури. Ці заходи тісно пов'язані з культурою, вихованням, фізичною і духовною гігієною, піклуванням про здоров'я

[18, с. 11]. Ми також притримуємося останньої тези й уважаємо за необхідне в організації занять студентів із підготовки до туристичних подорожей додержуватися гармонії тілесного і духовного здоров'я.

Вивчення наукових праць сучасних учених дає змогу зробити висновки, що для молоді важливим є набуття навичок фізичного самовдосконалення, здорового способу життя, виховання у них витривалості, використання в самостійній роботі вправ з атлетичної гімнастики, з підготовки до туристичних походів. Так, у публікаціях польських дослідників значна увага приділяється наявності, умовам і формам використання вільного часу студентів та студенток, у тому числі фізичній активності молоді, що навчається в університетах Польщі, Великої Британії, Сполучених Штатів, Данії та України [19; 20], а також фізичній активності представників хіп-хоп-руху [21]. Цікавими є факти появи нових, популярних серед студентів форм фізичної активності – паркур (parkour), стрітмувмент (streetmovement), скейтбордінг (skateboarding), а також форм, пов'язаних із розвитком комп'ютерних технологій – данс-данс-революшн (dance dance revolution) або ейр-софт (air soft). Окрім того, серед представників молодіжного хіп-хоп-руху значне розповсюдження отримав брейк-данс (breakdance). Залучення сучасних форм фізичної активності студентів має поєднуватися зі збереженням і передачею молоді вітчизняного духовно-творчого спадку попередніх поколінь, що є важливою проблемою економічної туристичної науки і практики.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Туризм є виявленням глибинних фундаментально-визначальних якостей людської особистості, чия природа має духовно-біо-соціальний характер. Нами концептуально досліджено людиномірний, міждисциплінарний, особистісно-трансдисциплінарний і культурно-генетичний підходи до формування постнекласичного економічного туристичного знання. Визначено обов'язковість гармонійного розвитку духовної, соціальної і біологічної (фізичної) компоненти особистості молоді людини-туриста, а також необхідність трансферу набутого теоретичного знання для наступних поколінь. Подальші наукові дослідження пов'язані з людиномірністю сумісно-розділених відносин інститутів туризму в умовах модернізації економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Spode H. Genesis and structure of tourism science: An Introduction (Генеза та структура туризмознавства: вступ). *Туризм і гостинність: вчора, сьогодні, завтра* : матер. III Міжнародної наук.-практ. конф., м. Черкаси, 12–13 жовтня 2016 р. Черкаси : О.М. Третяков, 2016. С. 45–50.
2. Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму : монографія / В.К. Федорченко та ін. Київ : Академія, 2013. 368 с.
3. Бабич В.П., Задорожний Г.В., Заветный С.А. Манифест. (Всемирное научное ноосферно-онтологическое общество им. В.И. Вернадского ВННОО). Харьков : Точка. 2016. 8 с.

4. Крачило Н.П. Основы туризмоведения. Киев : Высшая школа, 1980. 118 с.
5. Пазенок В.С. Туризмология. Теоретический образ туризма. Киев : Альтерпрес, 2012. 277 с.
6. Павловський В. Становлення філософії туризму: онтологічний аспект. *Вісник КНТЕУ*. 2006. № 5. С. 99–106.
7. Пазенок В.С. Проблема адаптації туризму до обставин сучасного соціуму. *Наукові записки КУТЕП*. 2014. Вип. 18. С. 9–18.
8. Кисельов М.М. Природне та культурне у феномені людини. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Гуманітарні студії»*. 2014. Вип. 203 (2). С. 90–104.
9. Юдин Б.Г. Чтоб сказку сделать былью? (Конструирование человека). Биоэтика и гуманитарная экспертиза: проблемы геномики, психологии и виртуалистики. Москва : ИФ РАН, 2008. 63 с.
10. Давидов О.І., Куделко С.М., Проценко М.В. Роль Харківщини та Харківського університету у формуванні світогляду М.І. Туган-Барановського. *М.І. Туган-Барановський: творча спадщина та сучасна економічна наука* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції до 150-річчя зі дня народження М.І. Туган-Барановського, м. Харків, 15–16 жовтня 2015 р. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. С. 30–34.
11. Тарасевич В.М. Синтез М. Туган-Барановського та загальна теорія цінності. М.І. Туган-Барановський: творча спадщина та сучасна економічна наука : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції до 150-річчя зі дня народження М.І. Туган-Барановського, м. Харків, 15–16 жовтня 2015 р. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. С. 62–69.
12. Юркевич П.Д. Философские произведения. Москва : Правда, 1990. 672 с.
13. Соловьев В.С. Философское начало цельного знания. Минск : Харвест, 1999. 912 с.
14. Булгаков С.Н. От марксизма к идеализму. Статьи и рецензии. 1895–1903 ; сост., вст. статья и комментарии В.В. Сапова. Москва : Астрель, 2006. 1008 с.
15. Булгаков С.Н. История экономических и социальных учений ; вступ. статья, сост. и примеч. В.В. Сапова. Москва : Астрель, 2007. 988 с.
16. Задорожный Г.В., Задорожная О.Г. Человекомерная экономическая наука: проблемы методологии. Харьков : ВННОО имени В.И. Вернадского, 2015. 416 с.
17. Модернізація туризмознавства: теорія і практика партнерства : колективна монографія / за заг. ред. Г.П. Скліяра. Полтава : ПУЕТ, 2015. 372 с.
18. Tauber R.D., Tarasowa L.W. Praktyka masowej rehabilitacji i rekreacji: Polecznik dla studentiw szkol wyzszych. Poznan. 2003. 122 s.
19. Molewski M., Wieczorek A., Wieczorek J. et al. Free time budget and its relation to the physical activity undertaken by female students in selected countries. Contemporary trends in the hotel industry and international tourism. Poznan: Scientific Publishing of the Academy of Hotel Management and Catering Industry, 2013. P. 299–308.
20. Molewski M., Wieczorek A., Wieczorek J. et al. The variety of forms of activities undertaken by male and female students in selected countries. Spoleczno – Kulturowe studia z Turystyki, Rekreacji hotelarstwa i zywienia. Poznan: Wydawnictwo Naukowe Wyzszej Szkoły Hotelarstwa I Gastronomii, 2012. P. 67–79.
21. Dabrowski A., Grochowski J., Dabrowski B. Forms of activity undertaken during free time by youth Hip – Hop culture participants. Hotelarstwo, rekreacja, turystyka kierunki przemian w swiecie postindustrialnym. Poznan: Wydawnictwo Wyzsza Szkoła Hotelarstwa i Gastronomii w Poznaniu, 2005. P. 319–322.